

BEDRE UDDANNELSE TIL INDSATTE

ANBEFALINGER TIL AT FORBEDRE UDDANNELSE TIL INDSATTE

PERSPEKTIV

BEDRE UDDANNELSE TIL INDSATTE

Anbefalinger til at forbedre uddannelse til indsatte

Udarbejdet af Tænk tanken Perspektiv
www.taenkperspektiv.dk

Anders Lachenmeier, Sofie Amalie Poulsen
og Anna Elisabeth Thomsen.

Layout, design og tryk: Eks-Skolens Grafisk Design & Tryk

Foto: Emma MacLean Sinclair og Ida Villadsen

Illustrationer: Ida Villadsen

Kataloget er udarbejdet med økonomisk støtte fra:

TrygFonden

Østifterne

Orient's Fond

DISfonden

Sportgoodsfonden

Dansk Socialrådgiverforening

Med støtte fra
TrygFonden

INDHOLD

Forord	4
Indledning	5
Baggrund	6
Uddannelse til indsatte: En sammenfatning	8
Uddannelsesudbud og -efterspørgsel.....	8
Forudsætninger for motivation.....	9
Uddannelse under afsoning og varetægt.....	10
Viden og vejledning.....	12
Trivsel	13
Udelukket fra uddannelse.....	14
Anbefalinger	15
Udbyd uddannelse, der stemmer overens med de indsattes uddannelsesniveau og -efterspørgsel.....	17
Styrk erhvervsfaglige uddannelser	20
Forbedr rammerne for uddannelsesindsatser i kriminalforsorgen	25
Styrk uddannelse i arresterne	26
Tidssvarende digitalisering af arrester og fængsler	28
Styrk de uddannelses-fremmende fællesskaber	30
Skab bedre fysiske rammer, der fremmer gode studiemiljøer	32
Styrk vejledningsindsatsen for at sikre kontinuitet i uddannelse.....	33
Bedre løsladelse	35
Adgang til uddannelse for alle.....	37
Tilbyd støtte til indsatte med læse-, skrive- og regnevanskeligheder	39
Styrk de indsattes demokratiske indflydelse på uddannelse	40
Slutnoter	41
Litteraturliste	43

FORORD

I Tænketanken Perspektiv tror vi på uddannelse som en rettighed. Derfor er fri og lige adgang til uddannelse et vigtigt pejlemærke for vores arbejde. Når vi laver undersøgelser, ønsker vi at tage udgangspunkt i elever og studerendes egen hverdag og sætte fokus på hvilke udfordringer, de oplever i uddannelsessystemet. Det, mener vi, gøres bedst ved at lade deres egne perspektiver blive hørt, således at vi sammen kan være med til at sikre et uddannelsessystem, som er præget af demokrati og fællesskab.

I vores arbejde har vi et særligt fokus på de grupper i uddannelsessystemet, som er på kant med fællesskabet, og hvor den fri og lige adgang til uddannelse er udfordret. Det er i høj grad tilfældet for indsatte i danske fængsler og arrester. Færre og færre indsatte deltager i undervisning. På bare fire år er antallet af indsatte, der tager en uddannelse under afsoning blevet halveret. I 2016 var 14 % af de indsatte i uddannelse, mens det samme kun gjorde sig gældende for 7 % i 2020¹. Imens viser vores rapport *Uddannelse til indsatte*², at langt størstedelen af de indsatte gerne vil tage en uddannelse.

Indsatte i danske fængsler har ret og pligt til beskæftigelse, herunder uddannelse. Samtidig ved vi, at uddannelse spiller en vigtig rolle i resocialisering, da uddannelse er med til at nedbringe tilbagefald til kriminalitet. Desværre viser vores undersøgelse, at der er mange barrierer for, at indsatte kan uddanne sig, mens de afsoner.

Kataloget, du sidder med her, giver en opsummering af de mest centrale fund fra rapporten *Uddannelse til indsatte* og kommer med en række anbefalinger til, hvordan indsattes muligheder for uddannelse kan styrkes. Du kan dykke dybere ned i undersøgelsens fund og baggrunden for anbefalingerne i den fulde rapport.

Der skal lyde en stor tak til alle de indsatte, der har deltaget i spørgeskemaet, og de indsatte, der har stillet sig til rådighed for interviews - uden jeres bidrag og stemme havde der ikke været nogen undersøgelse. For os har det været højeste prioritet at viderefordre jeres oplevelser.

Tak til de personer og organisationer, der har gjort projektet muligt. Til de ansatte i kriminalforsorgen, der har hjulpet os og gjort vores dataindsamling mulig. Tak til fondene, Trygfonden, Østifterne, Sportsgoodsfonden, Orientsfond og Dansk Socialrådgiverforening, der alle har troet på projektet og investeret i det.

Rapporten er kun det første skridt i arbejdet med at styrke uddannelsesmulighederne for indsatte. Vi glæder os til at se projektet leve videre, så vi sammen kan være med til at sætte handling bag ordene og sikre bedre uddannelse til indsatte, til gavn for hele samfundet.

På vegne af bestyrelsen i Tænketanken Perspektiv.

Bestyrelsesformand, Mads Hareskov Jørgensen

INDLEDNING

Alle har ret til uddannelse. Det er en menneskeret³. Indsattes ret til uddannelse er fremhævet i Europarådets resolution nr. R (89) 12 fra 1989⁴, der understreger, at retten til uddannelse er fundamental, og at alle indsatte bør have adgang til uddannelse. Det fremgår desuden, at uddannelse bør sidestilles med arbejde i fængslerne. Retten til uddannelse for indsatte er også beskrevet i de europæiske fængselsregler⁵. Danmarks tilslutning til konventioner og internationale regler forpligter hermed kriminalforsorgen til at sørge for at indsattes ret til uddannelse imødekommes.

Samtidig ved vi, at uddannelse under afsoning kan være med til nedbringe risikoen for tilbagefald til kriminalitet. Studier af effekterne af uddannelse under afsoning viser nemlig, at uddannelse sænker recidivet, altså tilbagefald til kriminalitet^{6,7}. Derudover kan uddannelsesindsatser under afsoning give adgang til positive fællesskaber og understøtte indsattes muligheder for at komme i beskæftigelse efter løsladelse. Både til gavn for den indsatte selv og samfundsøkonomien⁸. Alligevel viser tal, at andelen af indsatte i uddannelse er faldende. I 2020 var 7 % af de indsatte i uddannelse, mens det samme gjorde sig gældende for 14 % i 2016⁹. Noget tyder altså på, at mulighederne for at uddanne sig under afsoning og varetægt er blevet dårligere. Politisk er der også opmærksomhed på, at indsattes uddannelsesmuligheder skal styrkes for at hjælpe til beskæftigelse og kriminalitetsfrie liv¹⁰.

Derfor har Tænketanken Perspektiv udgivet rapporten *Uddannelse til indsatte* for at give et tidssvarende indblik i indsattes adgang til og muligheder for uddannelse. De senere år har der i kriminalforsorgen i stigende grad været fokus på sikkerhed fremfor resocialisering¹¹. De indsatte inviteres dog sjældent med i debatten om netop deres muligheder og rettigheder. Det gør rapporten op med ved at bringe de indsattes oplevelser og stemmer i spil, fordi det er deres hverdag og deres uddannelsesmuligheder, det handler om. De kender bedst selv deres ønsker, behov og erfaringer, og derfor tror vi på, at deres bidrag er væsentlige i debatten. Rapporten er derfor et bidrag til debatten om uddannelse og resocialisering i kriminalforsorgen, som insisterer på at inddrage indsattes stemmer i debatten om deres egne rettigheder og muligheder. På samme vis har det været vigtigt for os at inkludere de indsatte i udviklingen af anbefalinger til forandring. Deres ønsker, visioner og tanker har derfor været centrale i interviewene og de uformelle samtaler, vi har haft med indsatte i løbet af vores undersøgelser.

Dette katalog tager udgangspunkt i rapportens fund. Rapporten identificerer en række barrierer for uddannelse, og på den baggrund præsenterer vi hér en række anbefalinger til, hvordan forhold for uddannelse til indsatte kan styrkes.

Rapporten og dette katalog er udarbejdet uafhængigt af kriminalforsorgen.

BAGGRUND

Rapporten Uddannelse til indsatte danner baggrund for de anbefalinger, som præsenteres i dette katalog. Vi anbefaler derfor, at rapporten læses sammen med dette katalog for at opnå en fyldestgørende forståelse for de præsenterede problemstillinger. Dog vil sammenfatningerne fra rapportens kapitler også blive præsenteret i dette katalog.

Rapporten tager udgangspunkt i de indsattes oplevelser med uddannelse og omfatter både en spørgeskemaundersøgelse og en interviewundersøgelse. Interviewundersøgelsen bidrager med detaljerede beskrivelser af de indsattes oplevelser. Spørgeskemaundersøgelsen har hovedfokus på kvantitative skitseringer, men har også bidraget med kvalitativ empiri til rapporten. Spørgeskemaundersøgelsen bygger på 1730 besvarelser fra 29 matrikler.

For de deltagende matrikler i undersøgelsen var det gennemsnitlige daglige belæg 3.420,1 indsatte¹² i 2022. Antallet af spørgeskemabesvarelser i undersøgelsen svarer til 50,6 % af det gennemsnitlige daglige belæg i de deltagende matrikler i 2022. Det samlede daglige gennemsnitlige belæg for de danske fængsler og arrester i 2022 var 4.401,4 indsatte¹³. De 1730 besvarelser, som rapporten baserer sig på, svarer dermed til 39,3 % af det gennemsnitlige daglige belæg i arresterne og fængslerne i 2022.

Hoveddelen af rapportens fund baserer sig på 1595¹⁴ spørgeskemabesvarelser, da 135 af spørgeskemarespondenterne er udvisningsdømte¹⁵. Udvisningsdømte må lovgivningsmæssigt ikke indgå i uddannelse, og deres oplevelser er derfor behandlet selvstændigt. Det er ikke alle respondenter, der har besvaret spørgeskemaet i sin fulde længde, ligesom andre har sprunget enkelte spørgsmål over, men antal svar fremgår ved hvert spørgsmål.

Både indsatte i og uden for uddannelse har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen:

- ▶ 25,4 % af respondenterne er i uddannelse
- ▶ 74,6 % af respondenterne er uden for uddannelse¹⁶

Disse tal er skal ikke forstås som repræsentative for hvor stor en andel af de indsatte, der er i uddannelse og uden for uddannelse. Undersøgelsens fokus på uddannelse betyder, at flere i uddannelse formentligt har indgået i undersøgelsen. Det har ikke været muligt at få tal fra kriminalforsorgen på hvor mange indsatte, der deltager i uddannelse eller undervisning, da et sådant overblik ikke findes. Det har derfor heller ikke været muligt at lave en repræsentativitetsundersøgelse på gruppen.

Rapporten baserer sig desuden på 41 interview på tværs af 17 matrikler. De indsattes stemmer er centrale for undersøgelse, og vi valgte derfor at gennemføre en omfattende interviewundersøgelse med fokus på

indsattes egne oplevelser med uddannelse i de danske fængsler og arrester. Vi har haft for øje at inkludere indsatte i forskellige positioner på tværs af institutionstyper, etnicitet, alder og køn.

MATRIKLER, SOM INDGÅR I SPØRGESKEMA- UNDERSØGELSEN:

- › Aarhus Arrest
- › Blegdamsvejens Arrest
- › Enner Mark Fængsel
- › Haderslev Arrest
- › Helsingør Arrest
- › Herstedvester Fængsel
- › Hillerød Arrest
- › Holbæk Arrest
- › Horserød Fængsel
- › Hvidovre Udslusningsfængsel
- › Jyderup Fængsel
- › Kalundborg Arrest
- › Kolding Arrest
- › Kragsskovhede Fængsel
- › Lyng Udslusningsfængsel
- › Nyborg Fængsel
- › Nykøbing Falster Arrest
- › Nykøbing Sjælland Fængsel
- › Næstved Arrest
- › Randers Arrest
- › Renbæk Fængsel
- › Ringsted Arrest
- › Roskilde Arrest
- › Sønder Omme Fængsel
- › Skejby Udslusnings Fængsel
- › Slagelse Arrest
- › Storstrøm Fængsel
- › Søbysøgård Fængsel
- › Vestre Fængsel

UDDANNELSE TIL INDSATTE: EN SAMMENFATNING

Rapporten *Uddannelse til indsatte* lægger til baggrund for de anbefalinger, der er præsenteret i dette katalog. Derfor præsenteres hér sammenfatninger fra rapportens kapitler. Det drejer sig om:

1. Uddannelsesudbud og -efterspørgsel
2. Forudsætninger for motivation
3. Uddannelse under afsoning og varetægt
4. Viden og vejledning
5. Trivsel
6. Udelukket fra uddannelse

Sammenfatningerne gennemgår centrale fund fra rapporten, men det anbefales, at rapporten læses i sin fulde længde.

UDDANNELSESUDBUD OG -EFTERSPØRGSEL

Det fremgår af rapporten *Uddannelse til indsatte*, at der er en udbredt interesse i uddannelse blandt de indsatte. I vores undersøgelser angiver 78,4 %¹⁷ af de indsatte uden for uddannelse et ønske om at tage uddannelse.

Blandt de indsatte, der er i uddannelse, er 86,9 %¹⁸ interesserede i at tage mere uddannelse. Vi har i rapporten ligeledes vist, at uddannelsesniveaet for indsatte er lavere end for hele befolkningen. 14,0 % af de indsatte angiver ikke at have gennemført uddannelse, og 38,9 % har grundskolen som højest opnåede uddannelse.¹⁹ Uddannelsesefterspørgslen flugter med de indsatte uddannelsesniveau og afspejler, at de indsatte har realistiske ønsker til udbuddet set i relation til deres uddannelsesniveau.

Rapporten præsenterer desuden en uoverensstemmelse mellem den uddannelse, der efterspørges, og den uddannelse, der udbydes. Der udbydes primært uddannelse på grundskoleniveau ved FVU- og AVU-forløb. Samtidig er der størst efterspørgsel på erhvervsuddannelser, AMU-kurser, gymnasiale uddannelser og videregående uddannelser. Her er det i øjenfaldende, at erhvervsuddannelser og videregående uddannelser er blandt de uddannelser, som færrest indsatte er i gang med.

I arresterne er der et særligt smalt uddannelsesudbud, og der efterspørges i stort omfang uddannelser over

grundskoleniveau. Det er desuden blevet vist, at indsatte særligt i arrester og lukkede fængsler oplever udfordringer med begrænsede frigangsmuligheder og manglende adgang til computer og internet.

I de åbne fængsler, hvor der er bedre muligheder for frigang, og hvor flere kan få adgang til computer og internet, er uddannelsesudbuddet mere varieret end i arresterne og de lukkede fængsler. Her ses især en forskel ved, at flere er i gang med erhvervsuddannelser. Dette kan blandt andet lade sig gøre grundet mindre restriktive regler for frigang.

Selvom man i de åbne og lukkede fængsler i højere grad end i arresterne lykkes med at udbyde uddannelse på gymnasialt niveau, efterspørger mange indsatte stadig uddannelse over grundskoleniveau.

Rammer og forhold for indsatte i udslusningsfængslerne skiller sig i høj grad ud i forhold til arrester, åbne og lukkede fængsler. Næsten alle går frigang til uddannelse, hvormed uddannelsesudbuddet i større omfang er lig mulighederne uden for kriminalforsorgens institutioner. Dette kommer til udtryk ved, at langt størstedelen deltager i uddannelser over grundskoleniveau, hvilket ellers er de uddannelser, som virker sværere at imødekomme i de andre institutionstyper. Det tyder dog stadig på, at der kan være udfordringer med at være studerende i frigang, også i udslusningsfængslerne.

Indsatte over 30 år oplever at blive nedprioriteret i uddannelsesindsatserne på tværs af kriminalforsorgens institutioner. Dette til trods for at de har en interesse i

at komme i uddannelse, og at mange over 30 år ikke har gennemført en uddannelse eller har grundskolen som højest færdiggjorte uddannelse.

Forholdene for uddannelse i Jyderup Fængsel er i vid udstrækning definerende for forholdene for uddannelse for kvindelige indsatte, da de som udgangspunkt indsættes her. Jyderup Fængsel er særligt udfordret på adgangen til computer og internet, da der ikke er SK-net på matriklen. Mangel på uddannelsesafdelinger i Jyderup betyder ligeledes, at muligheden for at afsone på en uddannelsesafdeling er særligt lille for kvinder.

FORUDSÆTNINGER FOR MOTIVATION

Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser, at motivation ikke kan reduceres til et spørgsmål om, hvorvidt den enkelte indsatte er motiveret eller ej. Nogle er motiverede til at uddanne sig, andre efterspørger, at kriminalforsorgens rammer i større omfang tilbyder muligheder og fordrer motivation for uddannelse. Behovet for at få understøttet motivation kan forstås i lyset af, at grundskolen har været en turbulent tid for mange indsatte. Oplevelser af faglig utilstrækkelighed, mange skoleskift eller at blive positioneret som ballademager går igen i flere fortællinger.

At bruge tiden som indsat på noget brugbart og lysten til at lære er de to mest hyppige årsager til at deltage i undervisning og uddannelse blandt de adspurgte indsatte i uddannelse. Herefter kommer henholdsvis årsagerne at få evner og viden, og at uddannelse er meningsfuldt.

Flere indsatte beskriver, hvordan netop det, at bruge tiden på uddannelse, er meningsfuldt. Det hænger for mange sammen med ikke at ville spille tiden som indsat, men også med at øge chancerne for et kriminalitetsfrit liv efter løsladelse. Her spiller gæld til sagsomkostninger og en plettet straffeattest også ind i de indsattes overvejelser om uddannelse.

Undervisningsholdenes små størrelser og mødet med nye lærere kan være en frisk start med uddannelse. Succesoplevelserne, som nogle indsatte har i undervisningen, kan give en nyfunden tro på egne faglige kompetencer, og de kan samtidig forøge motivationen for mere uddannelse. Hvor nogle indsatte oplever en ny mulighed for uddannelse, oplever andre at blive modarbejdet og efterspørger, at kriminalforsorgen i højere grad fokuserer på at motivere og understøtte resocialiserende processer mod en stabil og kriminalitetsfri fremtid.

Dagligdagen for de indsatte er ofte domineret af ensformighed, hvor der mangler stimulerende indspark. Nogle oplever at tage skade af at sidde i fængsel og arrest, hvorfor de finder det vigtigt at holde hovedet i gang. Andre oplever en følelse af at blive passiveret og en frygt for at vænne sig til ikke at lave noget.

Årsagerne til ikke at deltage i uddannelse er forskellige, blandt andet afhængigt af hvorvidt de indsatte har interesse i at deltage i uddannelse eller ej. Blandt dem, som gerne vil i uddannelse, er især mangel på passende uddannelsesudbud og mangel på information om uddannelsesmulighederne barrierer for ikke at deltage i uddannelse.

UDDANNELSE UNDER AFSONING OG VARETÆGT

Det fremgår af rapporten Uddannelse til indsatte, at der findes en række barrierer for uddannelse, som går på tværs af uddannelsesforløb og institutionstyper, som skaber udfordringer for de fleste indsatte i uddannelse. Helt centrale barrierer for uddannelse er mangel på adgang til internet og computer. De indsatte har derfor begrænsede muligheder for at bruge computer som et praktisk redskab til blandt andet at skrive og regne. Det foregår i stedet i hånden. Mangel på internetadgang er en barriere for at foretage informationssøgning online. Særligt for de indsatte, der er i gang med HF, AVU eller en videregående uddannelse opleves mangel på adgang til computer og internet som et problem. Forholdene for de videregående uddannelser er særligt betinget af restriktive regler for frigang og adgang til computer og internet.

Sammenholdt med den digitale udvikling i det omkringliggende samfund oplever de indsatte, at mangel på digitale dannelse i fængslerne og arresterne betyder, at de kan få svært ved at kunne indgå i samfundet efter løsladelse.

Mangel på adgang til bøger sætter også barrierer for informationssøgning og uddannelse. Mangel på adgang til computer, internet og bøger er eksempler på, at sikkerhedshensyn og -rutiner vejer højere end uddannelse. De indsatte oplever ofte, at sikkerhedsforanstaltninger prioriteres over resocialiserende indsatser og aktiviteter. Det

kan have en negativ indflydelse på de indsatte forhold til de ansatte.

De fleste indsatte i uddannelse deltager i enten FVU- eller AVU-undervisning i fængselskolen. De fleste har under fem undervisningstimer om ugen, og langt størstedelen efterspørger flere undervisningstimer. Et forhold, der påvirker de indsatte oplevelse af uddannelse på grundskoleniveau er struktur og niveau i undervisning. Flere indsatte oplever, at niveauet i undervisningen er for lavt. Det må dog også forstås i lyset af, at grundet et mangelfuldt uddannelsesudbud deltager flere indsatte i grundskoleundervisning, selvom de har gennemført den pågældende uddannelse. Dog oplever mange indsatte, at lærerne er gode til at differentiere undervisningen og udviser forståelse for, at det kan være svært at undervise på hold med store faglige spænd.

Det er i rapporten vist, at de ansatte kan have stor betydning for de indsatte uddannelsesforløb og motivation for uddannelse. Særligt lærerne opleves af mange som nogle, der støtter og motiverer til uddannelse. Det at blive mødt af positive forventninger fra lærerne er med til at bidrage positivt til de indsatte oplevelser med uddannelse.

Færre indsatte oplever værksmestrene som støttende, når det kommer til uddannelse. Flere indsatte beskriver en afvisende attitude til uddannelse blandt værksmestrene. De indsatte beskriver ellers, at der i fængslerne er gode fysiske faciliteter til at kunne udbyde erhvervsuddannelser.

Mangel på muligheder for erhvervsuddannelse inden for murene og restriktive regler for frigang, gør at mulighederne for at tage en erhvervsuddannelse i dag er begrænsede.

Derudover efterspørger de indsatte i uddannelse, på tværs af uddannelsstype, bedre rammer for uddannelsesrelateret arbejde uden for skolen. For de indsatte i HF, er der både en efterspørgsel på studierum for ikke at skulle studere på cellen, men også med henblik på at skabe fælles faglige miljø med andre indsatte, der også er fjernstuderende på HF. De efterspørger desuden mulighed for sparring og hjælp, eksempelvis ved at ansætte lærere på gymnasialt niveau.

De indsatte i HF efterspørger desuden muligheden for at kunne færdiggøre en fuld HF. Der er flere fag, de ikke har adgang til, og for eksempel kan de indsatte ikke færdiggøre en fuld HF uden frigang, da det ikke er muligt at gennemføre naturfagspakken i fængslerne og arresterne.

Rapporten viser, at forholdene for uddannelse på uddannelsesafdelingerne på flere parametre fungerer bedre end på andre afdelinger. Herunder har de indsatte på uddannelsesafdelingerne flere undervisningstimer. Det at samle indsatte omkring det at være i uddannelse kan derudover skabe bedre rammer for et uddannelsesmiljø. Dog kan rammerne ikke alene opbygge en god kultur på uddannelsesafdelingerne, men er en kultur, som indsatte og ansatte skaber sammen.

Rapporten berører desuden udbuddet af AMU-kurser. De indsatte er glade for de AMU-kurser, som er

erhvervskompetencegivende. De udtrykker dog, at der også er kurser, som føles mere som tidsfordriv, hvor de ikke lærer noget. Også når det kommer til arbejde, efterspørger de indsatte meningsfuld beskæftigelse, der kan opbygge kompetencer til videre beskæftigelse.

Afslutningsvis må det kommenteres, at flere indsatte både i og uden for uddannelse oplever udfordringer med at læse og skrive, samt regning og matematik. De efterspørger at få hjælp hertil.

VIDEN OG VEJLEDNING

Uddannelsesvejledningen er central for meningsfulde uddannelsesforløb. Der er stor tilfredshed blandt dem, der har modtaget uddannelsesvejledning. Mange indsatte har dog ikke modtaget uddannelsesvejledning fra ansatte.

De indsatte i uddannelse oplever i stort omfang uddannelsesvejlederne som støttende og motiverende. Størstedelen af de indsatte i uddannelse giver udtryk for at uddannelsesvejlederne har støttet dem i deres uddannelsesforløb.

Mange indsatte uden for uddannelse giver dog udtryk for at mangle uddannelsesvejledning. 63,1 % af de indsatte uden for uddannelse giver udtryk for, ikke at have hørt om mulighederne for uddannelse. Det forekommer desuden som en hyppig årsag til ikke at være i uddannelse. Der er blandt de indsatte uden for uddannelse også oplevelser af at blive misvejledt eller modarbejdet

af uddannelsesvejlederne. Hertil må det dog holdes for øje, at uddannelsesvejlederne arbejder inden for rammerne af et ufyldstgørende uddannelsesudbud, og derfor ofte må afslå de indsattes uddannelsesønsker.

Blandt dem som har hørt om uddannelsesmulighederne, både dem i og uden for uddannelse, er deres medindsatte den typiske kilde til viden om uddannelsesmulighederne. Det viser både velvilje og støtte mellem de indsatte, men det er også usikker vidensdeling, der kan skabe skævvridning i adgangen til viden. Derudover kan selve informationen være misvisende, da muligheder varierer på tværs af matrikler og fra indsat til indsat.

Både ved indsættelse, overførsel og løsladelse mangler de indsatte vejledning om, hvad der er af muligheder og hvordan de opstarter eller fortsætter uddannelse.

De indsatte efterspørger bedre procedurer og uddannelsesvejledning ved overførsel. En stor udfordring for de indsatte er her mangel på viden om, hvilke uddannelsesforløb der eksisterer på de forskellige matrikler. Især i arresterne giver de indsatte udtryk for mangel på uddannelsesvejledning, både omkring uddannelse i arresterne, men også om mulighederne i de forskellige fængsler. Mangel på viden om uddannelsesmulighederne i fængslerne betyder, at de indsatte ikke kan søge om at afsone i et fængsel med en efterspurgt uddannelse.

Også i overgangen til løsladelse efterspørger de indsatte uddannelsesvejledning. Under en femtedel af de indsatte i uddannelse med under seks måneder tilbage har fået forelagt en plan om fortsat uddannelse efter løsla-

delse. 84,9 % giver dog udtryk for gerne at ville fortsætte uddannelse efter løsladelse.

TRIVSEL

Uddannelse kan ikke forstås isoleret fra andre forhold, der gør sig gældende for indsatte, herunder forhold, som skaber mistrivsel. At mistrives er en udbredt oplevelse blandt de indsatte.

De indsatte i arresterne og de lukkede fængsler er især indespærret en stor del af dagen, og det kan have negativ indflydelse på deres trivsel. Den store mængde af indespærring og alenetid på cellen forbinder flere indsatte med dårlig trivsel. Udfaldene kan være at blive introvert og få svært ved sociale interaktioner og større forsamlinger. Samtidig kritiserer flere indsatte de grundlæggende forhold med mangel på dagslys og frisk luft.

Mange oplever desuden at komme længere væk fra det omkringliggende samfund, og bekymrer sig om konsekvenserne af at være indsat kan gøre det sværere at indgå i det omkringliggende samfund efter løsladelse. De indsatte sætter i den forbindelse spørgsmålstegn ved, at der ikke er større fokus på resocialiserende aktiviteter som uddannelse. Mange indsatte oplever nemlig, at sikkerhed prioriteres på bekostning af resocialisering.

For dem der er i uddannelse, er der en oplevelse af, at uddannelse kan have en positiv indflydelse på ens trivsel og afsoning eller varetægt. Uddannelse kan åbne op for

læring og succesoplevelser, og give adgang til positive og faglige fællesskaber.

De indsattes relationer til hinanden, og de ansatte har ligeledes indflydelse på deres trivsel. Imellem de indsatte oplever nogle et miljø, hvor der ikke er plads til sårbarhed og dybe samtaler. Andre oplever, at de som indsatte forsøger at hjælpe hinanden til en god afsoning eller varetægt, og at medindsatte er de eneste, der støtter op om én.

Fængselsbetjentene har stor indflydelse på de indsat-tes hverdag og trivsel. Det er den eneste ansattegruppe, som alle indsatte er i berøring med på daglig basis, og er afhængige af fængselsbetjentene til mange gøremål. Nogle beskriver at blive mødt af fængselsbetjente, der støtter og motiverer. Andre italesætter oplevelser af at blive behandlet nedværdigende. Dog har de fleste ikke en oplevelse af, at fængselsbetjentene støtter dem i deres uddannelse.

UDELUKKET FRA UDDANNELSE

Retten til uddannelse indgår i FN's menneskerettigheder og gældende europæiske konventioner understreger retten til uddannelse for alle indsatte. Det på trods, viser rapporten, at nogle grupper af indsatte oplever at blive systematisk holdt uden for uddannelse.

Både indsatte som er udvisningsdømt og anklagede med henblik på at blive udvisningsdømt oplever at blive systematisk udelukket fra uddannelse. De efterspørger i

stort omfang at deltage i uddannelse, og den nægtede adgang kan have en negativ indflydelse på deres trivsel.

Indsatte med rocker- og bandetilhørsforhold oplever ligeledes systematisk at blive holdt uden for uddannelse. Det leder blandt andet til spørgsmål om, hvordan de indsatte skal komme bedre ud på den anden side af fængslet, uden adgang til uddannelse og andre resocialiserende aktiviteter.

Derudover præsenterer rapporten en række beskrivelser af at blive forskelsbehandlet på baggrund af etnicitet.

ANBEFALING 1

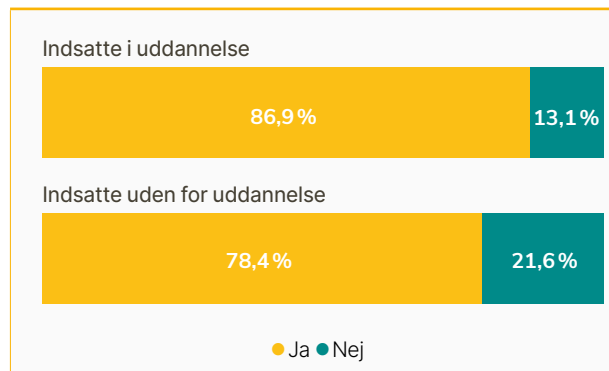
UDBYD UDDANNELSE, DER STEMMER OVERENS MED DE INDSATTES UDDANNELSESNIVEAU OG -EFTERSPØRGSEL

Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser, at mange indsatte ønsker at tage uddannelse, men at efterspørgslen på uddannelse ikke imødekommes. 78,4 % af de indsatte uden for uddannelse ønsker at tage en uddannelse, og 86,9 % af de indsatte i uddannelse tilkendegiver interesse i at tage mere uddannelse.

Indsatte efterspørger et større og mere varieret udbud af uddannelses typer. Størstedelen af indsatte i uddannelse deltager i uddannelse på grundskoleniveau, mens de indsatte især efterspørger erhvervsuddannelser, AMU-kurser, gymnasiale uddannelser og videregående uddannelser. Det må hertil bemærkes, at erhvervsuddannelser og videregående uddannelser, som er blandt de mest efterspurgte uddannelser samtidig er blandt de uddannelses typer, som færrest indsatte er i gang med. *Mangel på tilbud, der passer til mig* er den mest hyppige årsag til ikke at være uddannelse, når de indsatte uden for uddannelse er blevet spurgt om, hvorfor de ikke deltager i uddannelse. 45,1 %²⁰ angiver netop dette.

Der er således en uoverensstemmelse mellem de uddannelsesforløb, som udbydes og de uddannelses-

FIGUR 1: INTERESSE I (MERE) UDDANNELSE

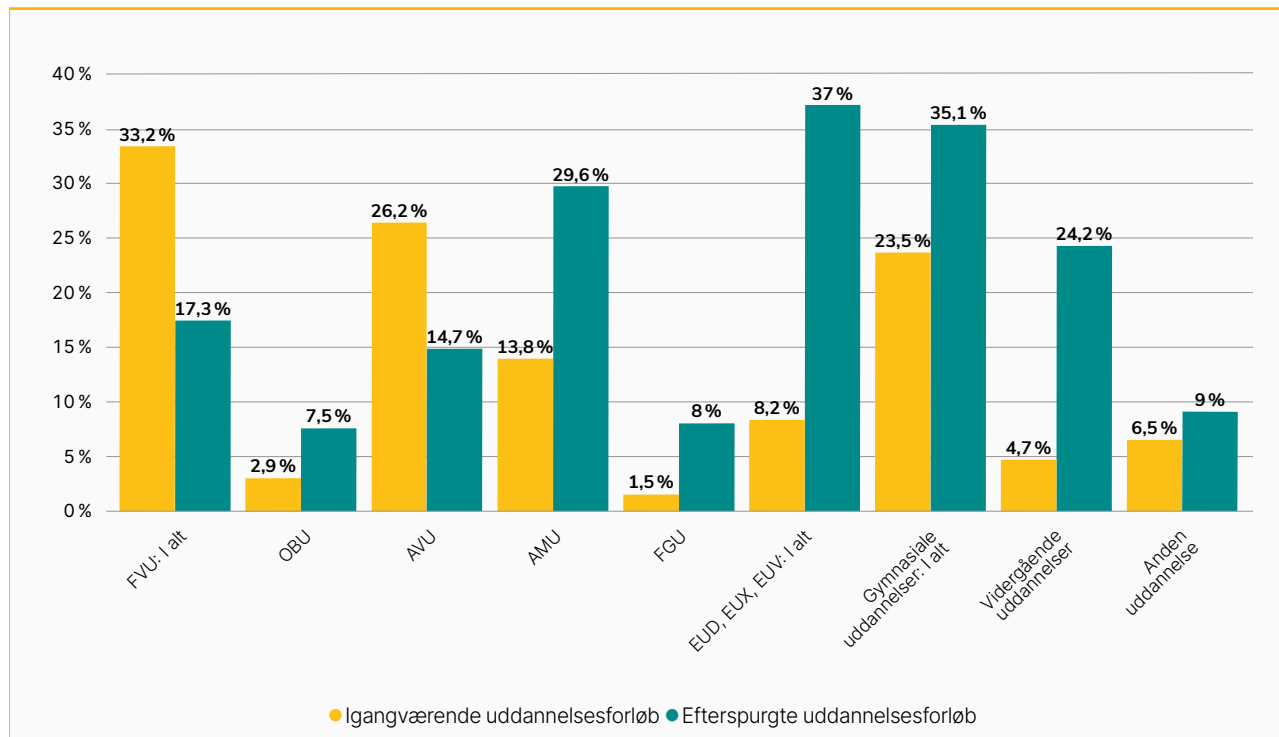
Ikke i uddannelse: Af 1168 besvarelser. Baseret på: »Vil du gerne tage uddannelse, fag eller kurser under afsoning/varetægt?«

I uddannelse: Af 396 besvarelser. Baseret på: »Vil du gerne tage andre uddannelser, fag eller kurser under afsoning/varetægt?«

forløb, som efterspørges. Figur 2 viser afspejler denne uoverensstemmelse.

Af figur 2 fremgår det, at der er en forholdsvis lav efterspørgsel på FVU- og AVU-forløb. Det er nærtliggende at forstå dette i lyset af, at uddannelsesforløb på netop

FIGUR 2: IGANGVÆRENDE OG EFTERSPURGTE UDDANNELSESFORLØB

Baseret på 340 besvarelser til spørgsmålet »Er du i gang med et eller flere af disse fag, kurser eller uddannelser? Sæt gerne flere kryds« og 1225 besvarelser til en sammenlægning af spørgsmålene »Vil du gerne tage uddannelse, fag eller kurser under afsoning/varetægt? Hvis ja, hvilke(n)? Sæt gerne lere kryds« (Indsatte uden for uddannelse) og »Vil du gerne tage andre uddannelser, fag eller kurser under afsoning/varetægt? Hvis ja, Hvilke(n)? Sæt gerne flere kryds« (Indsatte i uddannelse)

grundskoleniveau er de mest hyppigt forekommende uddannelsesforløb. Det kan derfor forventes, at efterspørgslen i højere grad imødekommes, hvorfor den tilbageværende efterspørgsel kan forventes at være lave-re.

Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser desuden, at de indsatte er bevidste og realistiske omkring deres uddannelsesønsker, i forhold til hvilke uddannelser deres uddannelsesniveau giver adgang til. Gennemgående er der sammenhæng mellem de indsattes uddannelsesniveau, og de uddannelser de efterspørger.

Efterspørgslen på AMU-kurser omhandler desuden en målretning af de udbudte AMU-kurser. Der er et bredt udbud af AMU-kurser på tværs af kriminalforsorgen. Det spænder fra småkagebagnings- og surdejskursus til stillads-, rør lægger- og asfaltkursus. Nogle forløb varer et par dage, andre flere uger. De indsatte oplever, at AMU-kurserne er meget forskelligartede. Nogle indsatte er glade for, at AMU-kurserne giver mulighed for at kunne afprøve forskellige nye uddannelser, og andre er tilfredse med de kurser, som giver konkrete kompetencer til at kunne indgå på arbejdsmarkedet efter løsladelse. Andre kritiserer derimod, at AMU-kurserne ikke er lange nok og ikke er tilstrækkeligt kompetencegivende.

DERFOR ANBEFALER TÆNKETANKEN PERSPEKTIV:

- ▶ Mulighed for fuld HF
 - › Brede udbud af HF-fag
 - › Mulighed for at bestå naturfagspakken
 - › Ansæt HF-lærere
- ▶ Mulighed for videregående uddannelse
- ▶ Større fleksibilitet for frigang i uddannelsesløbet
 - › Frigang til fulde uddannelsesforløb
 - › Frigang til delelementer af uddannelse
 - › Sidestil frigang til læreplads med frigang til uddannelse
- ▶ Målretning af AMU-indsatsen
 - › Mulighed for TAMU

Efterspørgslen på erhvervsuddannelser er behandlet særskilt.

MULIGHED FOR FULD HF

Det er nødvendigt at sikre muligheden for at tage en fuld HF. Det er i dag ikke muligt for de indsatte at gennemføre en fuld HF inden for matriklerne. For at sikre denne mulighed for dem, der ikke har frigang til uddannelse, anbefaler vi derfor:

BREDERE UDBUD AF HF-FAG

Det er nødvendigt med et bredere udbud af HF-fag for indsatte, hvis der skal være mulighed for at tage en fuld HF – eventuelt som fjernundervisning.

MULIGHED FOR AT BESTÅ NATURFAGSPAKKEN

Der skal være mulighed for at studere og bestå HF-naturfagspakken, enten i fængslerne eller ved frigang.

ANSÆT HF-LÆRERE

Der bør ansættes HF-lærere for at støtte de studerende i deres uddannelsesforløb og give dem mulighed for, at deltage i klasseundervisning.

MULIGHED FOR VIDEREGÅENDE UDDANNELSE

Der skal være bedre mulighed for at tage en videregående uddannelse. Flere indsatte efterspørger dette, men det udbydes ikke på matriklerne. Muligheden for videregående uddannelser er derfor i høj grad betinget af restriktive regler for frigang og mangel på adgang til internet og computer. Der bør derfor ses på, hvordan der kan skabes mulighed for videregående uddannelse, eksempelvis ved at give adgang til at følge videregående uddannelse som fjernundervisning, samt at de indsatte får adgang til internet med henblik på uddannelse.

STØRRE FLEKSIBILITET FOR FRIGANG I UDDANNELSESØJEMED

Der bør gives større fleksibilitet for, at indsatte kan gå frigang for at deltage i uddannelse. Inden for murene i kriminalforsorgen udbydes der primært uddannelse på grundskoleniveau, og uddannelse på højere niveau må derfor ofte enten foregå som fjernundervisning eller ved frigang. Restriktive regler for frigang udgør derfor en barriere for mange indsattes adgang til uddannelse. Det er særligt med henblik på:

TIDLIGERE OG LÆNGERE FRIGANG TIL UDDANNELSE

For at imødekomme den store efterspørgsel på fulde uddannelser over grundskoleniveau, bør frigang til dette i højere grad være muligt. Den gældende tidsramme for frigang til uddannelse er for kort til at kunne gennemføre de fleste uddannelsesforløb. Derudover bevilges frigang umiddelbart forud for løsladelsestidspunktet, hvilket gør, at indsatte i store dele af deres afsoningsforløb ikke kan indgå i uddannelse uden for matriklerne. For at indsatte kan tage fulde uddannelser skal frigang til uddannelse derfor være muligt i længere tid og tidligere i afsoningen.

FRIGANG TIL DELEMENTER AF UDDANNELSE

At give frigang til delementer af uddannelse, som ikke kan faciliteres inden for murene, muliggør gennemførsel af fulde uddannelser. Det gælder eksempelvis dispensation til frigang til eksaminer eller til fagelementer såsom naturfagspakken.

SIDESTIL FRIGANG TIL LÆREPLADS MED FRIGANG TIL UDDANNELSE

Muligheden for frigang til læreplads bør sidestilles med muligheden for frigang til uddannelse for at forbedre mulighederne for at gennemføre uddannelse med krav om læreplads. Derudover kan indsatte afprøve forskellige erhverv og uddannelser, inden længerevarende forløb igangsættes. Dette kan understøtte, at uddannelsesforløbene i højere grad passer til de indsatte og kan mindske risikoen for, at uddannelsesforløb afbrydes. Derudover bør der åbnes op for muligheden for frigang til 6-ugers læreplads med uddannelsessigte inden for første tredjedel af afsoningsforløbet.

MÅLRETNING AF AMU-INDSATSEN

Der bør prioriteres AMU-kurser, der er længere og erhvervskompetencegivende for at imødekomme de indsattes efterspørgsel.

MULIGHED FOR TAMU

Der bør desuden kigges på mulighederne for at udbyde TAMU – et jobrettet praktisk uddannelsesforløb på minimum 34 uger. Dette kunne imødekomme efterspørgslen på kurser, der kan være adgangsgivende til arbejde.

ANBEFALING 2

STYRK ERHVERVSFAGLIGE UDDANNELSER

Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser, at der er et stort uindfriet potentiale for erhvervsfaglig uddannelse. Erhvervsuddannelser er de uddannelser, flest indsatte efterspørger, imens meget få er i gang denne type uddannelser. Blandt indsatte, som er uden for uddannelse, men som gerne vil i uddannelse, angiver 39,7 %²¹, at de gerne vil tage en erhvervsuddannelse. Det er hermed den mest efterspurgte uddannelsesstype blandt indsatte uden for uddannelse.

Til trods for den store interesse er få i gang med erhvervsuddannelser. 8,2 %²² af de indsatte i uddannelse angiver at være i gang med en erhvervsuddannelse. Herunder er størstedelen i gang med et grundforløb²³.

Samtidig oplever de indsatte, at de fysiske faciliteter i fængslerne med store værksteder, industrikøkkener, landbrug, skovbrug, malerværksteder og lignende, i større grad kunne anvendes til uddannelse. Faciliteterne anvendes i dag primært til produktion, og de indsatte oplever sjældent, at værkstederne er rum for uddannelse. Det er værkimestrene, som leder arbejdet og hverdagen i værkstederne. De indsatte udtrykker undren over, at man ikke fra kriminalforsorgens side i højere grad udnytter at have ansatte med en faglig baggrund til at lære fra sig.

Det er oftest grundforløbet 2. del, som de indsatte deltager i, hvilket typisk varer 20 uger. Blandt de indsatte som deltager i et grundforløb foregår uddannelsen for størstedelen af de studerende inden i fængslet²⁴. Et hovedforløb på en erhvervsuddannelse varer typisk 3 år, hvorefter man har færdiggjort en erhvervsuddannelse. Vores undersøgelser tegner dog et billede af, at kriminalforsorgen har svært ved at facilitere hovedforløb på matriklerne. Det kommer til udtryk ved, at tre fjerdedele af de i forvejen få indsatte i erhvervsuddannelseshovedforløb går i frigang til deres uddannelse, og dermed tager deres uddannelse uden for fængslet²⁵. I de åbne fængsler lykkes det i større omfang end i de lukkede fængsler at have erhvervsuddannelsesforløb kørende, hvor der i arresterne generelt ikke er erhvervsuddannelsesforløb.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Flere faglærere
- ▶ Uddan værkmestre til faglærere
- ▶ Flere værksteder skal godkendes som læreplads
- ▶ Lav skoleoplæringscentre på matriklerne
- ▶ Dispensation til optagelse på skoleoplæringsforløb
- ▶ Opret en teknisk skole i kriminalforsorgen

- ▶ Dispensation fra §5a stk. 4 i erhvervsuddannelsesloven
- ▶ Dispensation til rullende optag på erhvervsuddannelser
- ▶ Dispensation til at erhvervsuddannelsesgrundforløb må vare over 20 uger

FLERE FAGLÆRERE

For at muliggøre flere erhvervsuddannelsesforløb bør der ansættes faglærere, som udelukkende har fokus på uddannelse i værksteder, landbrug, skovbrug, køkkener mv. Beskæftigelsen drives disse steder oftest af værk-mestre, som grundet deres uddannelsesmæssige baggrund kan tages ud af beskæftigelsen til fængselsbe-tjentarbejde. Med flere faglærere vil fokus i øget omfang kunne være på de erhvervsuddannelser, som mange indsatte efterspørger.

UDDAN VÆRKMESTRE TIL FAGLÆRERE

At uddanne værk-mestre til faglærere muliggør mere erhvervsuddannelse, hvormed den store uindfriede ud-dannelsesefterspørgsel i større grad kan imødekommes. Samtidig kan det positionere værk-mestrene tættere på uddannelsesdagsordenen. Der er en oplevelse blandt de indsatte om, at nogle værk-mestre udelukkende har fo-kus på produktion og ikke uddannelse²⁶. Værkmestrene har faglige kompetencer, men at uddanne værk-mestre til faglærere kan give dem mulighed for i højere grad at kunne fokusere på uddannelse.

FLERE VÆRKSTEDER SKAL GODKENDES SOM LÆREPLADS

For at kunne køre flere hovedforløb på erhvervsuddan-nelser skal flere værksteder, landbrug, skovbrug, køkke-ner mv. lærepladsgodkendes.

LAV SKOLEOPLÆRINGSCENTRE PÅ MATRIKLERNE

For at kunne køre flere hovedforløb på erhvervsuddan-nelser skal flere værksteder, landbrug, skovbrug, køkke-ner mv. gøres til skoleoplæringscentre. Skoleoplæring kan blandt andet også sammensættes med en restafta-le, når den indsatte får mulighed for frigang til læreplads.

DISPENSATION TIL OPTAGELSE PÅ SKOLEOPLÆRINGSFORLØB

For at indsatte skal kunne tilgå skoleoplæring på eventu-elle skoleoplæringscentre på matriklerne, skal der være dispensation fra kravene til optagelse på skoleoplæ-ringsforløb. Det er ikke muligt for de indsatte at opfylde EMMA-kriteriet om geografisk mobilitet, ligesom det for de fleste indsatte gælder, at de ikke har mulighed for at indgå en lærepladsaftale med en oplæringsvirksomhed. Derfor lever de heller ikke op til kravet om, at man ikke selvforskyldt må have mistet uddannelsesaftale. Her-med er der et behov for dispensation til kravene for sko-leoplæringsforløb.

OPRET EN TEKNISK SKOLE I KRIMINALFORSORGEN

Der bør oprettes en teknisk skole i Direktoratet for Krimi-nalforsorgen, som kan tage højde for de særlige rammer for uddannelse, der gør sig gældende på kriminalforsor-

gens matrikler. Ligesom Direktoratet for Kriminalforsorgen fungerer som sit eget voksenuddannelsescenter (VUC) med skole på de forskellige matrikler, kunne det samme format gøre sig gældende inden for EUD. Det vil blandt andet kræve faglærere på matriklerne til at drive undervisningen, samt midler til at direktoratet kan lave faglige eftertjek af matriklernes erhvervsuddannelser.

DISPENSATION FRA § 5A STK. 4 I ERHVERVSUDDANNELSESLOVEN VEDRØRENDE GRÆNSE FOR OPTAG PÅ GRUNDFORLØBETS 2. DEL

Erhvervsuddannelseslovens § 5a stk. 4 fastsætter, at man kun kan optages på grundforløbets 2. del tre gange, hvilket der bør dispenseres fra i kriminalforsorgen. Flere indsatte oplever det som en barriere, og det kan stå i vejen for, at uddannelsesforløb iværksættes. Udbudet af erhvervsuddannelser er smalt og mulighederne meget forskellige fra matrikel til matrikel og med mange overførsler, er der risiko for afbrudte uddannelsesforløb. Dispensationen skal sikre, at den risiko ikke bliver hæmsko for, at uddannelsesforløb iværksættes.

DISPENSATION TIL RULLENDE OPTAG PÅ ERHVERVSUDDANNELSER

Ved at give dispensation til rullende optag får matriklerne bedre fleksibilitet til at køre erhvervsuddannelsesforløb. Blandt andet overførsler og løsladelse kan betyde, at der ikke altid er det nødvendige antal studerende på et hold. Med dispensation til rullende optag vil det være muligt at sikre, at der løbende er det nødvendige antal studerende på uddannelsesforløbene.

DISPENSATION TIL AT ERHVERVSUDDANNELSESGRUNDFORLØB MÅ VARE OVER 20 UGER

Ved at dispensere fra den gældende tidsramme på 20 uger for grundforløb, vil kriminalforsorgen opnå en fleksibilitet til at facilitere grundforløb i overensstemmelse med den omskiftelige hverdag på kriminalforsorgens matrikler. Blandt andet sygdom blandt personalet og sikkerhedsmæssige foranstaltninger kan stå i vejen for dagligdagens undervisning. Tidsrammen på 20 uger kan derfor stå i vejen for, at indsatte kan færdiggøre et grundforløb.

ANBEFALING 3

FORBEDR RAMMERNE FOR UDDANNELSES- INDSATSER I KRIMINALFORSORGEN

Mange indsatte beskriver, at sikkerhedsrutinerne i fængsler og arrester er en barriere for uddannelse og andre resocialiserende aktiviteter. De oplever, at sikkerhed unødvendigt står i vejen for resocialisering og uddannelse, og de beskriver en kriminalforsorg, der på den baggrund ikke formår at varetage resocialiserende indsatser.

De indsatte oplever, at uddannelse og resocialisering kan være et fundament for gode relationer mellem indsatte og ansatte. De oplever dog, at fængslet og arrestens funktion i højere grad drejer sig om indespærring og opbevaring.

Hvordan sikkerhed og resocialisering prioriteres, er forskelligt fra institution til institution, fra afdeling til afdeling og fra ansat til ansat. Flere indsatte italesætter dog, at de oplever, at lærerne og uddannelsesvejlederne kæmper for at få uddannelse på dagsordenen som en prioritet, men at deres ord sjældent vægtes tungt.

Sikkerheden er blevet skærpet og står i stigende grad i vejen for uddannelse, italesætter flere indsatte. De beskriver, at fængselsbetjentene før i tiden lavede flere aktiviteter med de indsatte, herunder motion, udflugter

eller kulturelle aktiviteter, men at det er svundet ind i takt med, at sikkerhed er blevet opprioriteret. Der er oplevelse af, at det har haft en negativ indflydelse på forholdet mellem indsatte og fængselsbetjentene.

Flere indsatte giver derudover udtryk for, at der også er en arbejdskultur blandt fængselsbetjentene, som kan være medvirkende til dårlig trivsel blandt de indsatte. Det er den gruppe ansatte, som har størst berøringsflade med de indsatte i hverdagen, og som alle indsatte er i kontakt med dagligt, og de indsatte er i høj grad afhængige af fængselsbetjentene.

De indsatte beskriver desuden, at fængselsbetjentene i meget lille omfang opleves støttende blandt dem, der deltager i uddannelse eller undervisning. 66,3 %²⁷ angiver at være uenige eller meget uenige i udsagnet »Følgende grupper af ansatte har støtte mig i at tage uddannelse« når det kommer til fængselsbetjentene. I forlængelse heraf efterspørger mange indsatte, at fængselsbetjentenes opgave i højere grad skal omhandle det resocialiserende aspekt af kriminalforsorgens opgaver.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Sikkerhed må ikke stå i vejen for uddannelse
- ▶ Penge øremærket til uddannelse
- ▶ Økonomi må ikke stå i vejen for uddannelsesforløb
- ▶ Uddannelse er en opgave for alle ansatte

SIKKERHED MÅ IKKE STÅ I VEJEN FOR UDDANNELSE

Argumenter om sikkerhed må som udgangspunkt ikke stå i vejen for uddannelse. Alt for ofte spænder sikkerhedsargumenter unødvendigt ben for uddannelsesindsatser, og det er ofte årsag til afbrudte uddannelsesforløb. Der er derfor brug for, at uddannelse prioriteres og tages højde for, når det kan lade sig gøre.

PENGE ØREMÆRKET TIL UDDANNELSE

Øremærk penge på Finansloven til uddannelse i kriminalforsorgens institutioner for at styrke uddannelse og sikre stabilitet i økonomien på uddannelsesområdet. Pengene skal adskilles fra resten af driftsbudget, så uddannelse er sikret som prioritet, men med fleksibilitet til en konkret udmøntning, der stemmer overens med efterspørgslen og forholdene på de forskellige matrikler.

ØKONOMI MÅ IKKE STÅ I VEJEN FOR UDDANNELSESFORLØB

Omkostninger forbundet med at opstarte og køre uddannelsesforløb skal ikke stå i vejen for uddannelse. For at sikre uddannelsesvilkår på lige fod med andre elever og studerende bør der kigges på finansieringen, så økonomi i forbindelse med uddannelse ikke i højere grad står vejen for indsatte end for resten af befolkningen.

UDDANNELSE ER EN OPGAVER FOR ALLE ANSATTE

Uddannelse kan ikke forstås isoleret fra andre indsatser i fængsler og arrester, og derfor er det vigtigt at, alle ansatte inkluderes i uddannelsesdagsordenen. Herunder skal der være et større fokus på motivation og støtte, så disse opgaver får den nødvendige rolle i alle ansattes arbejde.

ANBEFALING 4

STYRK UDDANNELSE I ARRESTERNE

Udbuddet af uddannelser i arresterne svarer ikke til uddannelsesefterspørgslen og -niveauet blandt de indsatte. Undersøgelsen *Uddannelse til indsatte* viser, at 82,0 %²⁸ af de indsatte uden for uddannelse i arresterne gerne vil i uddannelse. Der er således et stort uindfriet uddannelsesønske, og flere indsatte er frustrerede over, at der ikke er et mere varieret udbud af uddannelser i arresten. Især uddannelsesforløb over grundskole mangler.

Alle de arrestindsatte, der er i uddannelse, tager deres uddannelse på matriklerne²⁹, og langt de fleste af dem er i gang med et grundskoleforløb. Arresterne er ofte små og uden store værksteder, og de indsatte mangler muligheder for til frigang og adgang til computer og internettet.

I arresterne lever mange indsatte en isoleret og passiv hverdag, hvor de er 23 timer på cellen. Derfor beskriver mange skolegang som en mulighed for at komme ud af cellen af trivselsmæssige årsager, både socialt og intellektuelt.

Arresten er tænkt som en institution, hvor indsatte opholder sig i kortere tid. Det kan være en forklaring på, hvorfor udbuddet af uddannelser er smallere end i fængslerne. Dog er domstolenes sagsbehandlingstid

stigende^{30,31}. Mange indsatte sidder i arresten over et år, og det er heller ikke unormalt at sidde over to år. Andre er i arresten i endnu flere år, før deres dom er færdigbehandlet.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Større og mere varieret uddannelsesudbud i arresterne
- ▶ Flere undervisningstimer
- ▶ Flere lærere
- ▶ Mulighed for uddannelsesforberedende og kompetenceafklarende undervisning eller aktivitet

STØRRE OG MERE VARIERET UDDANNELSESUDBUD I ARRESTERNE

Der bør være et større og mere varieret uddannelsesudbud i arresterne, der svarer til de indsattes uddannelsesniveau og -efterspørgsel. Der mangler særligt muligheden for uddannelser over grundskoleniveau.

De indsatte er varetægtsfængslede i længere og længere tid. Uddannelsesudbuddet bør følge med den udvikling og tilbyde reelle uddannelsesmuligheder til dem, der tilbringer måneder og år i arresterne.

Derudover er der brug for et uddannelsesudbud af kortere kurser, som kan følges af de indsatte, som er i arresterne i kortere tid, men som ønsker at deltage i uddannelsesmæssig aktivitet.

FLERE UNDERVISNINGSTIMER

Der bør være muligheder for flere ugentlige undervisningstimer i arresterne for at sikre en fyldestgørende undervisningsindsats i arresten.

FLERE LÆRERE

Der bør ansættes flere lærere for at understøtte et større og mere varieret fagudbud og flere ugentlige undervisningstimer.

MULIGHED FOR UDDANNELSESFORBEREDENDE OG KOMPETENCEAFKLARENDE UNDERVISNING ELLER AKTIVITET

Arrestindsatte skal have mulighed for uddannelsesforberedende og kompetenceafklarende undervisning eller aktivitet. De efterspørger muligheder for at bruge tiden i varetægt til at forberede sig på uddannelse under afsoning. Det kan både være afvikling af eksaminer på grundskoleniveau, opfriskning af allerede gennemført uddannelse eller kompetenceafklaring. Det kan også være aktivitet med fokus på uddannelsesparathed.

ANBEFALING 5

TIDSSVARENDE DIGITALISERING AF ARRESTER OG FÆNGSLER

Mangel på adgang til computer og internet er blandt de største barrierer for indsattes uddannelse. I rapporten *Uddannelse til indsatte* er manglen på internet og computer de forhold, som flest indsatte i uddannelse, oplever giver problemer i forhold til uddannelse. Tilsvarende er det også blandt de mest hyppigt angivne årsager til at have afbrudt uddannelse. De indsatte har derfor begrænsede muligheder for at bruge computer som et praktisk redskab til blandt andet at skrive og regne. Det foregår i stedet i hånden. Mangel på internetadgang er en barriere for blandt andet at foretage informationsøgning online.

Restriktiv adgang til computer og internet er desuden en barriere for digital dannelse af de indsatte. Med den digitale udvikling i det omkringliggende samfund, må der sættes spørgsmålstejn ved, om det ikke er en udfordring for normaliseringsprincippet, når indsatte afskæres fra digital dannelse og den digitale virkelighed.

Digital eksklusion kan være en udfordring for at lære helt basale digitale færdigheder og være benspænd i resocialiserende indsatser som eksempelvis uddannelse. Fjernundervisning, adgang til litteratur, hjælpeprogrammer og kontakt med underviserne er bare nogle af de

ting, som efterhånden foregår digitalt i undervisningssammenhæng.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Alle indsatte i uddannelse bør have adgang til computer
- ▶ Alle indsatte i uddannelse bør have adgang til SK-net
- ▶ Adgang til online undervisning og uddannelsesfællesskaber for indsatte i fjernundervisning
- ▶ Mulighed for udvikling og opbygning af IT-kompetencer blandt de indsatte

ALLE INDSATTE I UDDANNELSE SKAL HAVE ADGANG TIL COMPUTER

Adgang til computer som uddannelsesværktøj skal være muligt for alle indsatte i uddannelse. Det vil give de indsatte adgang til praktiske redskaber såsom word, excel mv., så indsatte ikke skal lave skolearbejde i hånden. Samtidig giver det mulighed for at udvikle og vedligeholde basale færdigheder ved brug af computer.

ALLE INDSATTE I UDDANNELSE SKAL HAVE ADGANG TIL SK-NET

SK-nettet skal være tilgængeligt for alle indsatte i uddannelse for at sikre deres adgang til vidensøgning, ord-bøger, formelsamlinger, mv. SK-nettet bør opgraderes og udbredes til indsatte, der er i gang med uddannelse for at hjælpe til tidssvarende uddannelse.

ADGANG TIL ONLINE UNDERVISNING OG ONLINE UDDANNELSESFÆLLESSKABER FOR INDSATTE I FJERNUNDERVISNING

Fjernstuderende skal have bedre muligheder for online deltagelse i fjernundervisningsforløb for at sikre, at de har mulighed for faglig sparring med undervisere, adgang til online undervisningsmateriale og adgang til faglige fællesskaber med andre studerende.

MULIGHED FOR UDVIKLING OG OPBYGNING AF IT-KOMPETENCER BLANDT DE INDSATTE

Kriminalforsorgen skal have fokus på at opbygge, udvikle og styrke de indsat-tes digitale kompetencer, så de ved løsladelse har mulighed for at indgå i et digitalt samfund.

ANBEFALING 6

STYRK DE UDDANNELSESFREMMENDE FÆLLESSKABER

Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser, at der på uddannelsesafdelinger er en række forhold for uddannelse, der fungerer bedre end på de resterende afdelinger. De indsatte på uddannelsesafdelingerne har flere undervisningstimer og tilfredsheden med rammerne for skolearbejde uden for skolen er større. Det kan forklares ved at være på afdelinger, hvor alle indsatte er i uddannelse. Dette skaber grobund for et studiemiljø, hvor flere kan lave lektier sammen og hjælpe hinanden.

Selvom færre har udfordringer med mangel på computere og internet, er det stadig en stor udfordring for de indsatte studieforløb på uddannelsesafdelingerne. Rapporten afspejler dog også, at de fysiske rammer i sig selv ikke kan skabe gode studiemiljøer, men også er afhængig af at indsatte og ansatte i fællesskab skaber en kultur med fokus på et godt studiemiljø.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Flere uddannelsesafdelinger
- ▶ Uddannelsesafdeling i Jyderup Fængsel
- ▶ Opret motivationsafdelinger

FLERE UDDANNELSESAFDELINGER

Uddannelsesafdelingerne findes kun på fem matrikler, og der er brug for flere uddannelsesafdelinger, så flere indsatte får muligheden for at afsone på en uddannelsesfremmende afdeling. Som nævnt er der en række forhold for uddannelse, der fungerer bedre på uddannelsesafdelingerne, og mange indsatte i uddannelse har et ønske om at afsone på en uddannelsesafdeling. Dog er det vigtigt, at der ikke kun er fokus på rammerne, men også kulturen på disse afdelinger. Vi foreslår her, at der hentes inspiration i Café Exits Koncept X, som arbejder succesfuldt med kulturforandring på udvalgte afdelinger.

UDDANNELSESAFDELING I JYDERUP FÆNGSEL

Der bør oprettes en uddannelsesafdeling i Jyderup Fængsel, da uddannelsesmulighederne for kvindelige indsatte i høj grad er betinget af, hvad der kan lade sig gøre hér. Der er ingen uddannelsesafdeling i Jyderup Fængsel, og eftersom langt de fleste kvindelige indsatte er indsat dér, er de afholdt fra muligheden for at afsone på en uddannelsesafdeling til stor frustration og forundring.

OPRET MOTIVATIONSAFDELINGER

Der bør oprettes motivationsafdelinger for de indsatte, som ikke er i gang med uddannelse, men som ønsker at indgå i positive fællesskaber med fokus på læring og et godt afsoningsmiljø. Det kan være indsatte, som ønsker at deltage i uddannelse, som kriminalforsorgen ikke kan understøtte og som eksempelvis venter på frigang til uddannelse. Det kan også være med fokus på uddannelsesparathed.

ANBEFALING 7

SKAB BEDRE FYSISKE RAMMER, DER FREMMER GODE STUDIEMILJØER

De fysiske faciliteter i fængslet eller arresten er med til at skabe rammerne for uddannelse, hvad end det er undervisning eller forhold for at studere og lave lektier. For mange indsatte i uddannelse er skolen den primære arena for uddannelse. Skolen har ofte egne undervisningslokaler, i arresterne er der oftest tale om et enkelt lokale, mens en fængselsskole ofte vil have flere lokaler til rådighed. Der kan også være undervisning i værkstederne, eksempelvis EUD-forløb eller AMU-kurser. Nogle steder er der særskilte lokaler til de fjernstuderende, men ofte vil det foregå på cellen eller afdelingen.

De egentlige faciliteter for uddannelse varierer fra matrikel til matrikel, både i størrelse, stand og antal af studielokaler. Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser, at mange indsatte især er utilfredse med rammerne for uddannelsesrelateret aktivitet uden for skolen. 65,8 %³² af de indsatte tilkendegiver at være utilfredse med rammerne for skolerelateret arbejde uden for skolen. Særligt i arresterne tilkendegiver de indsatte stor utilfredshed med rammerne uden for skolen³³. Her er de indsatte som udgangspunkt på cellen, når de ikke er i skole, hvilket kan forklare en stor del af utilfredsheden.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Lokaler til lektie- og studiearbejde
- ▶ Lokaler til fjernstuderende

LOKALER TIL LEKTIE- OG STUDIEARBEJDE

Der skal være flere lokaler til lektie- og studiearbejde uden for skolen for at skabe gode rammer for uddannelse uden for undervisningen. Det kan skabe gode studiemiljøer og motivation for uddannelse.

LOKALER TIL FJERNSTUDERENDE

Der skal ligeledes være flere lokaler til fjernstuderende, da mange fjernstuderende deltager i undervisning alene og ofte på cellen. De indsatte tilbringer i forvejen mange timer på cellen, og det er ikke optimale rammer for et motiverende studiemiljø. Der er derfor efterspørgsel på lokaler til fjernstuderende. Det ville også skabe rammer for et uddannelsesrelateret fællesskab for fjernstuderende.

ANBEFALING 8

STYRK VEJLEDNINGSINDSATSEN FOR AT SIKRE KONTINUITET I UDDANNELSE

De indsatte i uddannelser oplever i stort omfang, at uddannelsesvejlederne støtter dem i deres uddannelse³⁴. Den mest typiske kilde til viden om uddannelse er dog andre indsatte, og mange indsatte efterspørger vejledning og støtte³⁵.

26,0 %³⁶ af alle indsatte i undersøgelsen *Uddannelse til indsatte* angiver at have afbrudt en uddannelse under afsoning og varetægt. Den mest hyppige årsag hertil er *Overførsel under afsoning*, som angives af 36,6 %³⁷. Mange indsatte beskriver overførsel som en udfordring for et godt og meningsfuldt forløb, da det kan sætte en stopper for igangværende uddannelsesforløb.

Uddannelsesforløb kan afsluttes øjeblikkeligt, hvis der ikke i overførslen er taget hensyn til, hvorvidt den indsatte kan fortsætte sin uddannelse på den nye matrikel. Der er særligt to hensyn, som de indsatte oplever udfordringer med i forbindelse med overførsel. For det første er udbuddet forskelligt på tværs af kriminalforsorgens matrikler, og det uddannelsesforløb, som er iværksat på én matrikel, er ikke nødvendigvis udbudt eller muligt på en anden. For det andet oplever de indsatte sparsom uddannelsesvejledning ved overførsel, samtidig med at

de oplever, at de ansatte ligeledes mangler klarhed omkring, hvilke uddannelsesforløb der er mulige i andre institutioner.

De indsatte oplever desuden ikke, at der i forbindelse med overførsler bliver taget hensyn til uddannelsesmæssige ønsker. Både i overførslen fra arrest til arrest, fra arrest til fængsel og i forbindelse med overførsler fængsler imellem. Selv hvis de har givet udtryk for et ønske om uddannelse under afsoning, er det meget sjældent, at der tages højde for dette i tildelingen af afsoningssted. På samme vis oplever de indsatte heller ikke, at der bliver taget hensyn til deres uddannelse og uddannelsesplaner i forbindelse med overførsler mellem afsoningsmatrikler, selv hvis det er beskrevet som en indsats i deres handleplan.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Flere uddannelsesvejledere
- ▶ Oversigt over uddannelsesmuligheder på matriklerne
- ▶ Uddannelsesvejledning i arresterne

- ▶ Uddannelse skal prioriteres ved overførsler
- ▶ Opsøgende uddannelsesvejledning ved alle overførsler og indsættelser

FLERE UDDANNELSESVEJLEDERE

Der er brug for flere uddannelsesvejledere til at understøtte de indsatte i uddannelse for at sikre en lige og fyldestgørende vejledningsindsat. Alt for meget vidensdeling om uddannelsesmulighederne foregår imellem indsatte. At vidensdelingen foregår gennem uformelle kanaler kan skabe en skævvridning i, hvem der har adgang til viden. Derudover afleder det usikkerhed omkring troværdigheden og almenlydigheden af disse oplysninger. Derfor skal der være flere uddannelsesvejledere for at imødekomme disse udfordringer.

OVERSIGT OVER UDDANNELSESMULIGHEDER PÅ MATRIKLERNE

De ansatte og indsatte skal have adgang til en kontinuerligt opdateret oversigt over uddannelsesmulighederne på de forskellige matrikler. Uden en sådan oversigt er det svært at vejlede, og de ansatte bruger meget tid på at opsøge denne viden, som med fordel kunne gøres let tilgængeligt for alle.

UDDANNELSESVEJLEDNING I ARRESTERNE

Der bør være uddannelsesvejledning allerede i arresterne, særligt med henblik på at afdække uddannelsesmuligheder under afsoning. Da de indsatte er varetægtsfængslede i længere og længere tid, kan tiden derfor med fordel bruges til kompetenceafklaring og forberedelse på uddannelse under afsoning.

UDDANNELSE SKAL PRIORITERES VED OVERFØRSLER

Når indsatte overføres skal der være mulighed for at fortsætte igangværende uddannelsesforløb på den nye matrikel. Ved afgørelser om overførsler, skal igangværende uddannelsesforløb, samt uddannelsesplaner for uddannelse vægtes højt i placeringen af den indsatte. Uddannelsesforløb og -efterspørgsel bør derfor også kunne noteres på en måde, så det fremgår tydeligt ved sagsbehandlingen i forbindelse med overførsler

OPSØGENDE UDDANNELSESVEJLEDNING VED ALLE OVERFØRSLER OG INDSÆTTELSE

Uddannelsesvejledere bør opsøge alle nyankomne indsatte. De indsatte efterspørger i større grad, at få adgang til viden om deres uddannelsesmuligheder, når de ankommer til nye matrikler.

ANBEFALING 9

BEDRE LØSLADELSE

Mange indsatte oplever overgangen til løsladelse som svær. Generelt kan der være mange bekymringer og praktikaliteter forbundet med løsladelse.

Nogle af de faktorer, der spiller en afgørende faktor hér, er gæld og en plettet straffeattest. Dette har en indvirkning på motivationen for uddannelse, da uddannelse kan være adgangsgivende til arbejde efter løsladelse. Ønsket om at få arbejde efter løsladelse kobles af flere indsatte til et ønske om at bidrage til samfundet og give tilbage. Det viser rapporten *Uddannelse til indsatte*. Det er dog her også nødvendigt at forstå, at mange indsatte efter løsladelse skal afbetale på den gæld, der kan opbygge sig i forbindelse med sagsomkostninger.

Efterspørgslen på erhvervskompetencegivende uddannelse skal derfor også forstås i relation til ønsket om fremtidigt arbejde efter løsladelse og med henblik på at kunne tilbagebetale sin gæld. Gæld kan for mange være en stor udfordring, som spænder ben for håb og tanker om fremtiden. Det kan være svært at se incitamenter til og håbet ved at uddanne sig, hvis der ikke er nogle chancer for at blive gældfri. Det er derfor nødvendigt at kigge på, hvilken effekt gæld og en plettet straffeattest har på resocialisering og uddannelse.

Det er derudover langt fra alle, der når at færdiggøre deres uddannelse inden løsladelse. Kriminalforsorgen har til hensigt at løslade til beskæftigelse eller uddannelse, men størstedelen af indsatte i uddannelse med kort tid til løsladelse har ikke oplevet at blive præsenteret for en plan for, hvordan de fortsætter uddannelse efter løsladelse. Indsatte i de lukkede fængsler er især afhængige af de ansattes hjælp til at fortsætte uddannelse efter afsoning, da mangel på adgang til computer og internet kan besværliggøre muligheden for at opsøge information om uddannelsesmuligheder og optag selv.

TÆNKETANKEN ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Gæld skal ikke stå i vejen for uddannelse
- ▶ En plettet straffeattest skal ikke stå i vejen for resocialisering
- ▶ Uddannelsesvejledning ved løsladelse

GÆLD SKAL IKKE STÅ I VEJEN FOR UDDANNELSE

Gæld skal ikke stå i vejen for indsattes motivationer for uddannelse. Når der indgås ny aftale om gældssanering, er det vigtigt at være opmærksom på at fjerne de økonomiske barrierer for at indsatte kan uddanne sig, både un-

der afsoning og ved løsladelse. Ellers bliver det umuligt for indsatte at komme videre.

EN PLETTET STRAFFEATTEST SKAL IKKE STÅ I VEJEN FOR RESOCIALISERING

Det må sikres, at en plettet straffeattest ikke fortsat besværliggør muligheden for at tage arbejde, hvis de indsatte skal have mulighed for at bruge uddannelse som en vej til et liv uden kriminalitet. Her kan uddannelse ikke stå alene, hvis en plettet straffeattest står i vejen for efterfølgende at få et job inden for det givne felt.

UDDANNELSESVEJLEDNING VED LØSLADELSE

Der skal være uddannelsesvejledning for indsatte omkring fortsat uddannelse efter løsladelse. Overgangen til løsladelse kan være svær, og derfor skal der være fokus på at hjælpe de indsatte til at fortsætte deres uddannelsesforløb efter løsladelse eller opstarte ny uddannelse uden for murene.

ADGANG TIL UDDANNELSE FOR ALLE

Uddannelse er en ret, og Europarådets resolution nr. R (89) 12 fra 1989³⁸, fremhæver, at retten til uddannelse er fundamental, og at alle indsatte bør have adgang til uddannelse. Danmarks tilslutning til konventioner og internationale regler forpligter kriminalforsorgen til, at sørge for at indsattes ret til uddannelse imødekommes. Alligevel viser undersøgelsen *Uddannelse til indsatte*, at nogle grupper af indsatte oplever at have begrænset adgang til uddannelse eller at blive systematisk udelukket fra uddannelse.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Aldersligestilling for adgang til uddannelse
- ▶ Fjern økonomiske barrierer for uddannelse for den enkelte
- ▶ Adgang til uddannelse for indsatte med rocker- og bandetilhørsforhold
- ▶ Adgang til uddannelse for udvisningsdømte
- ▶ Fysisk tilgængelighed til uddannelse for indsatte med funktionsvariationer

ALDRSLIGESTILLING FOR ADGANG TIL UDDANNELSE

Kriminalforsorgen prioriterer uddannelsesindsatser til indsatte under 30 år, til stor frustration for indsatte over 30 år, da der også er stor efterspørgsel på uddannelse i denne aldersgruppe. Undersøgelsen *Uddannelse til indsatte* viser, at 82,2 %³⁹ af de indsatte uden for uddannelse i alderen 30-39 år er interesserede i uddannelse, men at mange oplever at blive udelukket fra uddannelse grundet deres alder.

FJERN ØKONOMISKE BARRIERER FOR UDDANNELSE FOR DEN ENKELTE

For at sikre lige adgang til uddannelse uagtet økonomiske forudsætninger, er det nødvendigt at kigge på de økonomiske barrierer, der kan være for deltagelse i uddannelse for den enkelte. Det kan være brugerbetaling på kurser eller mulighed for at opnå et højere vederlag ved eksempelvis akkordarbejde fremfor uddannelse.

ADGANG TIL UDDANNELSE FOR INDSATTE MED ROCKER- OG BANDETILHØRSFORHOLD

Alle skal have adgang til uddannelse, herunder bør også indsatte med rocker- og bandetilhørsforhold have adgang til resocialiserende aktiviteter.

ADGANG TIL UDDANNELSE FOR UDVISNINGSDØMTE

Alle skal have adgang til uddannelse, herunder bør også indsatte dømt eller anklaget til udvisning have adgang til resocialiserende aktiviteter.

FYSISK TILGÆNGELIGHED TIL UDDANNELSE FOR INDSATTE MED FUNKTIONSARIATIONER

Uddannelse skal også være muligt for indsatte med funktionsvariationer, og derfor bør kriminalforsorgen sikre fysisk tilgængelighed til uddannelse, der inkluderer alle. For eksempel kan undervisningslokaler gøres fysisk tilgængelig ved hjælp af rampe eller elevator eller deslige.

ANBEFALING 11

TILBYD STØTTE TIL INDSATTE MED LÆSE-, SKRIVE- OG REGNEVANSKELIGHEDER

Der skal være støtte til indsatte, som har udfordringer med at læse, skrive og regne. 21,3 %⁴⁰ af de indsatte tilkendegiver at have lidt eller meget svært ved at læse og skrive. Det dækker ikke kun indsatte med ordblindhed, men refererer til de indsattes egne oplevelser af at have vanskeligheder med at læse og skrive. Blandt dem, som har angivet udfordringer med at læse og skrive, tilkendegiver 53,8 %⁴¹, at de gerne vil have hjælp, men ikke har fået det.

På samme vis har 38,6 %⁴² af de indsatte tilkendegivet at have lidt eller meget svært ved matematik og regning. Det dækker ikke kun indsatte med talblindhed, men refererer til de indsattes egne oplevelser af at have vanskeligheder med matematik og regning. 52,6 %⁴³ af dem udtrykker, at de ønsker hjælp, men ikke har fået det.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Støtte til indsatte med læse- og skrivevanskeligheder
- ▶ Støtte til indsatte med regnevanskeligheder
- ▶ Sikr nødvendig støtte til indsatte med ordblindhed

STØTTE TIL INDSATTE MED LÆSE- OG SKRIVEVANSKELIGHEDER

Der bør tilbydes støtte til alle indsatte med læse- og skrivevanskeligheder.

STØTTE TIL INDSATTE MED REGNEVANSKELIGHEDER

Der bør tilbydes støtte til alle indsatte med regnevanskeligheder.

SIKR NØDVENDIG STØTTE TIL INDSATTE MED ORDBLINDHED

Indsatte med ordblindhed bør tilbydes ordblindeundervisning (OBU).

Hjælpe midler som IT-rygsækken bør være til rådighed for alle indsatte med ordblindhed.

ANBEFALING 12

STYRK DE INDSATTES DEMOKRATISKE INDFLYDELSE PÅ UDDANNELSE

De indsatte bør inkluderes og sikres demokratisk indflydelse på uddannelse. Rapporten *Uddannelse til indsatte* viser, at de indsatte har mange tanker om og holdninger til uddannelse i kriminalforsorgens institutioner. Alligevel er det ikke ofte, at de indsatte oplever at blive hørt i forhold om uddannelse. Uden at høre de indsatte er det svært at tilrettelægge uddannelsesindsatserne i overensstemmelse med de indsattes ønsker og efterspørgsler.

TÆNKETANKEN PERSPEKTIV ANBEFALER DERFOR:

- ▶ Uddannelse inddrages i talsmandsarbejdet
- ▶ Talsmandsforum på tværs af uddannelsesafdelingerne

UDDANNELSE INDDRAGES I TALSMANDSARBEJDET

I talsmandsarbejdet bør spørgsmål om uddannelsesmuligheder inkluderes, for at sikre at alle indsatte, både dem i uddannelse og dem uden for uddannelse, kan have indflydelse på forhold for uddannelse.

TALSMANDSFORUM PÅ TVÆRS AF UDDANNELSESAFDELINGER

På tværs af uddannelsesafdelinger kan der med fordel være et talsmandsforum for at skabe et demokratisk fællesskab med fokus på uddannelse, og hvor der er mulighed for at lade sig inspirere på tværs af afdelingerne.

SLUTNOTER

- 1 Rasmussen, B.C. 2021, 29. april
- 2 Lachenmeier, A., Poulsen, S., Thomsen, A. 2023
- 3 FN's Generalforsamling 1948, artikel 26
- 4 Europarådets Ministerkomité 1989
- 5 Europarådets Ministerkomité 2006
- 6 Andersen, L.H. 2021
- 7 Justitsministeriets Forskningskontor 2015
- 8 Justitsministeriets forskningskontor 2021
- 9 Rasmussen, B.C. 2021, 29. april
- 10 Justitsministeriet 2021
- 11 Institut for Menneskerettigheder 2021
- 12 Datatræk fra kriminalforsorgen. Tallet er trukket fra kriminalforsorgens ledelsesinformationssystem (LIS) d.11.4.2023. Tallet baserer sig på manuelle indtastninger i kriminalforsorgens klientsystem.
- 13 Datatræk fra kriminalforsorgen. Tallet er trukket fra kriminalforsorgens ledelsesinformationssystem (LIS) d.15.3.2023 og 11.4.2023. Tallet baserer sig på manuelle indtastninger i kriminalforsorgens Klientsystem. Det inkluderer både arrester, åbne fængsler, lukkede fængsler og udslningsfængsler.
- 14 På flere matrikler har vi ikke besøgt de afdelinger, hvor der kun er udvisningsdømte. Desuden har det varieret i hvilken grad, vi har fået adgang til de særligt sikrede afdelinger, og i enkelte arrester fik vi ikke lov at gennemføre undersøgelsen blandt indsatte med brev- og besøgskontrol, selvom vi var godkendt hertil. Disse forhold har haft indflydelse på svarraterne for undersøgelsen
- 15 Da uddannelse er det centrale fokus for rapporten, har vi valgt, at indsatte, som lovgivningsmæssigt ikke må indgå i uddannelse, ikke umiddelbart indgår i hoveddelen af de statistiske analyser. I følge Straffuldbyrdelseslovens § 38 stk. 2 må indsatte, der er udvist af landet ved dom, som udgangspunkt ikke deltage i uddannelse.
- 16 Af 1593 besvarelser
- 17 Af 1168 besvarelser til spørgsmålet »Vil du gerne tage uddannelse, fag eller kurser under afsoning/varetægt?«
- 18 Af 396 besvarelser. Til spørgsmålet »Vil du gerne tage andre uddannelser, fag eller kurser under afsoning/varetægt?«
- 19 Af 1560 besvarelser til spørgsmålet »Har du gennemført en eller flere af disse uddannelser? (Også selvom du ikke bestået den afsluttende eksamen/prøve) Sæt gerne flere kryds.« Herefter renses så kun højst gennemførte uddannelsesniveauer fremgår.
- 20 Af 1087 besvarelser til spørgsmålet »Hvorfor deltager du ikke i uddannelse eller undervisning? Sæt gerne flere kryds«
- 21 Af 886 besvarelser til spørgsmålet »Vil du gerne tage uddannelse, fag eller kurser under afsoning/varetægt? Hvis ja, hvilke(n)? Sæt gerne flere kryds«
- 22 Af 340 besvarelser til spørgsmålet »Er du i gang med et eller flere af disse fag, kurser eller uddannelser? Sæt gerne flere kryds«
- 23 6,2 % af de indsatte i uddannelse angiver at deltage i EUD-grundforløb. 2,4 % angiver at deltage i EUD-hovedforløb. Af 340 besvarelser til spørgsmålet »Er du i gang med et eller flere af disse fag, kurser eller uddannelser? Sæt gerne flere kryds«

- 24 76,2 % angiver at deltage i uddannelse på matriklen. Af 28 besvarelser til spørgsmålet »Hvordan foregår din undervisning? Sæt gerne flere kryds«
- 25 75,0 % angiver at deltage i uddannelse ved frigang. Af 8 besvarelser til spørgsmålet »Hvordan foregår din undervisning? Sæt gerne flere kryds«
- 26 56,7 % oplever ikke, at værkemestrene støtter dem i deres uddannelse. Af 215 besvarelser til spørgsmålet »Tag stilling til udsagnet: Følgende grupper af ansatte har støttet mig i min uddannelse.« Det har været muligt at angive »ikke relevant«.
- 27 Af 288 besvarelser til spørgsmålet »Tag stilling til udsagnet: Følgende grupper af ansatte har støttet mig i min uddannelse. Sæt ét kryds i hver række« Hér præsenteret besvarelser for gruppen »Fængselsbetjente«. (Det har også været muligt at vælge »ikke relevant«. De besvarelser er ikke taget med)
- 28 Af 479 besvarelser til spørgsmålene »Vil du gerne tage uddannelse, fag eller kurser under afsoning/varetægt?« og »Vil du gerne tage andre uddannelser, fag eller kurser under afsoning/varetægt?«
- 29 0,0 % angiver at gå i frigang til uddannelse. Af 128 besvarelser til spørgsmålet »Hvordan foregår din undervisning? Sæt gerne flere kryds«
- 30 Rigsrevisionen 2022
- 31 Domstolsstyrelsen 2023
- 32 Af 301 besvarelser til spørgsmålet »Hvor tilfreds er du med de fysiske rammer for uddannelse i fængslet/arresten?« (Det har også været muligt at vælge »ikke relevant«. Det er ikke medtaget her)
- 33 76,2 % af 105 besvarelser til spørgsmålet »Hvor tilfreds er du med de fysiske rammer for uddannelse i fængslet/arresten?« (Det har også været muligt at vælge »ikke relevant«. Det er ikke medtaget her)
- 34 65,6 % af 345 besvarelser. Baseret på »Tag stilling til udsagnet: Følgende grupper af ansatte har støttet mig i min uddannelse. Sæt ét kryds i hver række« Hér præsenteret besvarelser for gruppen »Uddannelsesvejledere« (Det har også været muligt at vælge »ikke relevant«. De besvarelser er ikke taget med)
- 35 55,0 % af 827 besvarelser til spørgsmålet »Hvem fortalte dig om mulighederne for uddannelse?« (Det har været muligt at vælge flere svar)
- 36 Af 1509 besvarelser til spørgsmålet »Har du afbrudt uddannelse, fag, kursus eller praktik under afsoning / varetægt?
- 37 Af 375 besvarelser til spørgsmålet »Har du afbrudt uddannelse, fag, kursus eller praktik under afsoning/varetægt? Hvis ja, hvilke forhold gjorde, at du afbrød din uddannelse?«
- 38 Europarådets Ministerkomité 1989
- 39 Af 321 besvarelser til spørgsmålene »Vil du gerne tage uddannelse, fag eller kurser under afsoning/varetægt?« og »Vil du gerne tage andre uddannelser, fag eller kurser under afsoning/varetægt?«
- 40 Af 1594 besvarelse til spørgsmålet »Har du svært ved at læse og skrive?«
- 41 Af 329 besvarelse til spørgsmålet »Har du svært ved at læse og skrive?, Hvis ja, har du fået hjælp til at læse og skrive under afsoning/varetægt?«
- 42 Af 1586 besvarelser til spørgsmålet »Har du svært ved matematik og regning?«
- 43 Af 578 besvarelser til spørgsmålet »Har du svært ved matematik og regning? Hvis ja, har du fået hjælp til matematik og regning under afsoning/varetægt?«

LITTERATURLISTE

LITTERATUR

- Domstolsstyrelsen (2023) *Danmarks Domstole – Årsrapport 2022*. Kan tilgås her: <https://www.domstol.dk/media/2sch5x5u/danmarks-domstoles-aarsrapport-2022.pdf>
- Europarådets Ministerkomité (1989) *Recommendation No. R (89) 12*. Kan tilgås her: <https://rm.coe.int/09000016804c858f>
- Europarådets Ministerkomité (2006) *Recommendation Rec(2006)2*. Kan tilgås her: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>
- FN's Generalforsamling (1948) *Universal Declaration of Human Rights*. Kan tilgås her: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>
- Institut for Menneskerettigheder (2021) *Menneskeretlige udfordringer i danske fængsler og arresthuse*. Kan tilgås her: <https://menneskeret.dk/udgivelser/menneskeretlige-situation-faengsler-arresthuse>
- Justitsministeriet (2021) *Aftale om kriminalforsorgens økonomi 2022-2025*. Justitsministeriet. Kan tilgås her: <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/12/Aftale-om-kriminalforsorgens-oekonomi-2022-2025-2.pdf>
- Justitsministeriets Forskningskontor (2015) *Præventive effekter af straf og andre tiltag over for lovovertrædere - en forskningsoversigt*. Kan tilgås her: <https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2015/Resocialiseringsrapport%20%202015.pdf>

- Justitsministeriets Forskningskontor (2021) *Økonomiske konsekvenser af indsatser over for indsatte – Den Socialøkonomiske Investeringsmodel – 1. delrapport*. Justitsministeriet. Kan tilgås her: <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/09/Oekonomiske-konsekvenser-af-indsatser-over-for-indsatte-Den-Socialoekonomiske-Investeringsmodel-1.-delrapport-2.pdf>
- Lachenmeier, A., Poulsen, S., Thomsen, A. (2023) *Uddannelse til indsatte. En undersøgelse af indsattes oplevelser med uddannelse i de danske fængsler og arrester*. Tænketanken Perspektiv.
- Rasmussen, B. C. (2021, 29. april) *Langt færre indsatte uddannes: Vejen til et bedre liv efter fængslet er blevet sværere*, Kristelig Dagblad. Kan tilgås her: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/langt-faerre-indsatte-uddannes-antallet-af-indsat-teder-uddanner-sig-er-halveret-paa-bare>
- Rigsrevisionen (2022) *Byretternes sagsbehandlingstider for straffesager*. Kan tilgås her: <https://rigsrevisionen.dk/Media/638016935641129956/1114-22.pdf>

RETSKILDER

- Bekendtgørelse af lov om erhvervsuddannelser (Erhvervsuddannelsesloven) LBK nr. 956 af 21/06/2022

PERSPEKTIV